

Connie, Marie, Kit, Ara, Sartre, Foucault, God en ik

Een profielwerkstuk

De mens is zich van zichzelf bewust. Ik weet dat ik besta. Al vanaf dat ik een klein kindje was, ben ik op zoek naar mezelf. Wie is die ‘ik’ eigenlijk? Hoe zie ik eruit? Wie of wat ben ik? Wat vind ik? De antwoorden op die vragen worden je naarmate je ouder wordt steeds duidelijker. Steeds meer ontwikkel je jezelf en daarmee maak je je eigen wetten en keuzes. De manier waarop dat zoeken naar antwoorden op je eigen vragen gebeurt, verschilt per persoon. Sommige mensen komen er nooit achter en sommigen weten het al heel snel. Er zijn ook mensen die op zoek gaan en af en toe wel een hulpmiddeltje kunnen gebruiken, namelijk; de ideeën van anderen. Heel vaak helpt het om goed naar andere mensen te kijken en te luisteren om er zelf van te leren of eigenlijk ‘jezelf te leren’.

Anne van Buul

Ooit begon ik met het lezen van *De vriendschap* van Connie Palmen en het was alsof ik dat boek niet meer los mocht laten, ik het nog eens en nog eens moest lezen om te beseffen wat daar stond en om het nooit meer te vergeten. Ik moest weten hoe het zat met Palmen, of het waar was wat ze schreef en waar ze het vandaan had. Want zij weet het allemaal al, dacht ik, zij weet wie ze is en ik wil ook zo zijn als zij! In haar boeken schiep zij, naar mijn mening, een ideaal mens met een ideaal leven en de enig juiste kijk op het leven en op de mens in het bijzonder. Het enige wat ik kon, was lezen, herlezen, ervan leren en het begrijpen en dan even naar mezelf kijken. Of haar visie eigenlijk wel klopte met de mijne.

Of had ze me betoverd waardoor ik me op het eerste gezicht verkeken had en ik het eigenlijk niet met haar eens kon zijn? Zij heeft uiteindelijk haar eigen wetten en ik de mijne en ik kon ze niet zomaar van haar stelen, zonder ze helemaal te begrijpen. Daarom besloot ik me te verdiepen. Voor school had ik de opdracht gekregen een profielwerkstuk te maken voor één of meerdere vakken die me interesseerden. Ik wilde iets met literatuur en iets met filosofie. Ik wist al dat ik Nederlands wilde gaan studeren, dus dat mijn profielwerkstuk over literatuur moest gaan, stond voor mij vast. Maar omdat ik filosofie ook een erg boeiend vak vind en ik vooral ook iets meer over mezelf te weten wilde komen via de filosofie, wilde ik dat graag met literatuur combineren.

Omdat ik al min of meer bezig was met de filosofisch getinte boeken van Palmen en het vormen van een eigen mensbeeld aan de hand van het hare, koos ik voor het analyseren van haar boeken. Dit artikel is een afspiegeling van het werkstuk zelf, waarin ik wil laten zien hoeveel waarde het maken van een profielwerkstuk kan hebben.

Analyse

Na het grondig bestuderen en uitspitten van Palmens boeken, ging ik op zoek naar bestaande filosofen waar zij haar ideeën vandaan zou kunnen hebben gehaald. Ik vergeleek de boeken met de verschillende mensbeelden en daarna vergeleek ik die mensbeelden met het mijne. Ik moest van de betoverende roman met die verleidelijke stijl en personages terug naar de ‘feiten’, want met een mooi verhaal alleen kon ik mijn waarheid nooit achterhalen. Ik onderzocht de mensbeelden van de zeven mannen uit *De wetten*, die varieerden van dualist tot monist, van gelovige tot realist. Ik bekeek welke visies het personage Marie met hen deelde en welke van haarzelf kwamen. Wat bleek was dat Marie nog wel eens wisselde van mensbeeld, ze was aan het ontdekken. Ooit was ze een oude platonist met haar geloof in het Hogere, Goede en Ware maar later komt zij tot de conclusie dat het Goede niet bestaat en dat het leven is wat je er zelf van maakt. Twijfelen mag dus ook van

Connie Palmen en dat vond ik fijn omdat ik mijn mening na *De vriendschap*, die ik na *De wetten* analyseerde, weer moest herzien.

In *De vriendschap* draait het om verbintissen. De vriendschappen tussen mensen, de afhankelijkheid van mensen van elkaar en van verslavende middelen en vooral die verbintenis tussen hart en hoofd, gevoel en verstand. De mens bestaat volgens personage Kit uit twee tegengestelde onderdelen, namelijk lichaam en geest. Deze twee zijn wel verbonden en kunnen niet los van elkaar. Zo is het denken gevoelig en het hart verstandig. Daar waar in *De wetten* het lichaam minder van belang wordt geacht of zelfs wordt ondergewaardeerd bij het verstand, daar speelt het lichaam in *De vriendschap* een veel grotere rol. Kits vriendin Ara spreekt met haar lichaam en gaat af op haar gevoel. Kit en Ara zijn bijna het tegenovergestelde van elkaar, maar juist de tegenstellingen maken dat ze niet zonder elkaar kunnen. Later in het boek ontdekt Kit echter ook wat haar al die tijd dwars heeft gezeten in haar relatie met Ara. Ara kan niet van haar houden zonder haar te wantrouwen, terwijl Kit totaal van haar afhankelijk is. Dit is een van de grote conclusies die Kit aan het einde van het boek kan trekken; de mens kenmerkt zich doordat hij afhankelijk is van anderen en hij door anderen betekenis krijgt.

In *De wetten* komt dit vraagstuk ook naar voren. In dit boek hebben de ideeën van Plato, Jean Paul Sartre en

Michel Foucault een belangrijke rol gespeeld. En ook hier verandert Palmen nog wel eens van mening. Zo verandert ze eigenlijk een beetje van principe door van Sartre op Foucault over te stappen: 'Ik was blij dat ik van mijnheer Foucault niet zo vrij hoefde te zijn als van Mijnheer Sartre en ik ruilde met een gevoel van verlichting mijn oude ziel in voor een nieuwe.' Ook hier speelt de afhankelijkheid een rol, want zowel Kit als Marie voelen zich niet vrij. Ze zijn juist afhankelijk van mensen waar ze bij horen, waar ze mee samen leven en van leren. Foucault bedacht een theorie met

betrekking tot dit onderwerp. Hij meende dat alles alleen maar bestond in verbanden en in relatie met elkaar. Iets kan niet op zichzelf bestaan. Een mens krijgt pas betekenis door zijn medemens. Dit wil zeggen dat de mens in zekere zin afhankelijk is van anderen. Want zoals Foucault beweert, zou niemand kunnen bestaan zonder die ander.

Ik denk dat dit het meest essentiële is voor de boeken van Palmen. Neem de vriendschap tussen Kit en Ara. Op een gegeven moment beseft Kit dat ze niet meer zonder Ara kan, dat ze zonder haar minder waard is. Dit veroorzaakt bij haar

een schok omdat ze dat eigenlijk niet wil zijn, zo afhankelijk van een ander en op jezelf amper iets. Toch beseft zij dat het waar is en dat het niet anders kan. Ook Marie heeft die ander nodig, die zeven mannen die de wetten al van zichzelf kennen en niet van anderen hoeven te leren. Marie ontleent haar eigen betekenis aan hen. Ook in andere literatuur begon ik te letten op hoe het nu zit met afhankelijkheid en of je echt pas betekenis krijgt door je medemens. Ik kwam erachter dat het inderdaad vaak zo is als Connie Palmen het schrijft en ik merk het ook in mijn eigen leven. Zonder mijn beste vriendin en mijn vriend ben ik minder waard. Ik beteken iets voor hen en daaraan ontleen ik mijn identiteit. Wie afzonderlijk is en alleen en nergens in past, heeft geen betekenis.

Enig echte visie

Omdat ik graag de visie van Connie Palmen wilde leren

Opdracht: Maak een zelfportret van papiersnippen / Eline Strik

kennen, de enig echte, moest ik ook de twee boeken vergelijken. Wat bleek was dat de boeken qua hoofdpersonen wel op elkaar leken – zowel Marie als Kit vertonen trekjes van Palmen zelf – maar qua mensbeeld lijkt Kit verder te zijn gekomen dan Marie. Het is alsof Palmen in haar tweede boek heeft doorgedacht en een andere visie op haar vorige heeft laten volgen. Ze stappen allebei af van het geloof in God en Plato wordt ook door hen beiden in de loop van de boeken afgeschreven. Toch is Kit in zekere zin aardser dan Marie. Marie blijft min of meer dualist, hoewel dat aan het einde in mindere mate het geval is dan in het begin. Ze stapt namelijk af van het geloof in een hogere en betere werkelijkheid naast deze. Ook Kit heeft in het begin van *De vriendschap* een voorkeur voor een dualistische houding, omdat lichaam en geest voor haar totaal verschillende dingen zijn en ze veel meer op heeft met de geest dan met het lichaam. Later leert zij echter naar haar lichaam te luisteren en komt zij erachter dat er een band bestaat tussen hoofd en hart, lichaam en geest. Dit is een sterk monistische visie. Dan is er nog het probleem van het lot en de eigen verantwoordelijkheid, dat in beide boeken een rol speelt. Kit en Marie komen allebei tot de conclusie dat je zelf verantwoordelijk bent voor de dingen die je doet en de keuzes die je maakt. Een mens is altijd schuldig. Vandaar is het denk ik ook dat zij van hun christelijk geloof afstappen; je kunt God niet zomaar alles verwijten want je leven ligt niet in andermans hand, maar in die van jezelf.

Bijschaven

Door het lezen en analyseren van deze twee boeken ben ik al denkende en al doende ook mijn eigen mensbeeld gaan bijschaven en – deels onbewust – is het voor een groot deel veranderd. Vóór het

lezen van deze boeken was ik er nog sterk van overtuigd dat de ziel en het lichaam los van elkaar te zien waren en dat de mens zelf de ziel was en niet het lichaam. Ik zag het lichaam meer als een last, want de ziel zou puur zijn, en zonder de lusten van het lichaam zou je dus in de ziel het ware zelf kunnen vinden. Dit had ik een beetje van Plato geleerd en toen ik aan *De wetten* begon, herkende ik dan ook veel van mijn visie. Door *De vriendschap* werd deze visie ineens omgegooid, omdat ik dacht de waarheid toch gevonden te hebben in de verbondenheid van lichaam en geest. Ik weet nu ook dat je je niet kunt afzonderen van je lichaam, want door je lichaam ben je juist mens. Ik geloof nu ook dat je, door van je lichaam gebruik te maken, een aangener leven kunt leiden dan wanneer je je ervan probeert te ontdoen.

Ook ben ik door Connie Palmen helemaal overtuigd van de afhankelijkheid van de mens. Natuurlijk kwam dat als een schok, maar het is waar. Niemand wil afhankelijk zijn en bovendien is een zelfstandige vrouw tegenwoordig het ideaal, maar ik weet nu dat het niet kan en dat je in zekere zin maar beter kunt profiteren van de mensen om je heen, dan om te proberen alles alleen te doen. Je bent zelf wel verantwoordelijk voor wat je doet, maar daarbij heb je die ander nog wel even hard nodig. Ik ben ondanks de omwentelingen in de visie van Palmen wel in God blijven geloven. Niet om Hem mijn leven te laten bepalen maar om mij te helpen en te steunen mijn eigen weg te vinden en die te kunnen doorlopen. Ik zie God als iets dat altijd bij me is, zodat ik er op moeilijke momenten nooit alleen voor sta. Iets waar ik op mijn manier ook weer afhankelijk van ben...

Persoonlijk

Veel leerlingen op onze school zagen het profielwerkstuk als een van de vele

opdrachten die voor school gemaakt moeten worden. Bij mij lag dat anders; het werkstuk was iets van mijzelf geworden. Ik had er namelijk én iets mee onderzocht, namelijk de boeken van Palmen en Palmen zelf, én ik heb mezelf beter leren kennen. Bovendien was het maken van een werkstuk nu voor mij niet meer saai, want ik was met iets bezig waar ik echt in geïnteresseerd was en waar ik iets aan had. Ook vond ik het erg leuk om bezig te zijn met literatuur en filosofie tegelijk, waardoor ik met een vrij uniek onderwerp bezig kon zijn.

Ik denk dat het erg belangrijk is dat leerlingen die een profielwerkstuk moeten maken een onderwerp kiezen wat bij hen past en waarin ze echt geïnteresseerd zijn. Bovendien zouden filosofie en literatuur op meer manieren gecombineerd kunnen worden. Uit ieder boek valt namelijk wel een karakter met een mensbeeld te halen of een levensvisie. Die zouden dan geanalyseerd kunnen worden en vergeleken met de eigen visie van de leerling. Ook zouden andere aspecten van de filosofie, bijvoorbeeld ethiek, met literatuur gecombineerd kunnen worden. Ik denk dat het in de eerste plaats het belangrijkste is dat leraren de leerlingen aansporen iets te gaan onderzoeken wat nut heeft, iets dat ze zelf leuk vinden. Ik zelf ben zeker wijzer geworden van mijn werkstuk en ik denk dat dat het doel zou moeten zijn van een product waar tachtig uren in gestoken worden.

Anne van Buul behaalde in mei van dit jaar haar vwo-diploma aan het Pleincollege Eckart in Eindhoven. In het profiel ‘Cultuur en maatschappij’ schreef ze haar profielwerkstuk over filosofie en literatuur. Inmiddels is ze begonnen aan de studie Nederlands aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. ■